SULAK ALAN PROJELERİ İLE KIRSAL KALKINMANIN UYUMLAŞTIRILMASI: AKŞEHİR GÖLÜ REHABİLİTASYON PROJESİ ÖRNEĞİ

ATEŞ, Hamza-UZER, Yılmaz
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Bu çalışma, son yıllarda karşılaşılan en önemli çevre sorunlarından birisi olan sulak alanların kirlenmesi ve kuruyup yok olmaya yüz tutması karşısında alınabilecek idari, iktisadi ve fizikî tedbirler, Akşehir Gölü örneğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bildirinin temel tezi, "kırsal kalkınma adımlarının sulak alan kurtarma çalışmalarının başarısını pozitif yönde etkilediği"dir. Bu çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bildirinin kavramsal çerçevesi çizildikten sonra, ikinci bölümde Akşehir Gölü'nün fizikî, çevresel, biyolojik ve iktisadi durumu özetlenip, sorunların kaynakları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise Akşehir Gölü'nü kirlenmekten ve kurumaktan kurtarma ve göl çevresinde bir kırsal kalkınma hamlesi başlatmayı hedefleyen Akşehir Gölü Rehabilitasyon Projesi incelenmektedir. Bu projeyi farklı kılan, daha önceki çalışmalarla elde edilen bulguları ve elde dilen diğer verileri sosyal bilimlerin süzgecinden geçirip çözüm yollarını aşamalar hâlinde gösteren bütüncül bir model üretmesidir. Bu çalışmada benimsenen yaklaşımın elde edeceği başarının dünyanın başka yerlerinde benzer proje ve girişimlere ilham kaynağı olması kuvvetle muhtemeldir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, sulak alan projeleri, kırsal kalkınma, çevre.

ABSTRACT

Attempts at Rural Development on the Success of Wetland Rehabilitation: Aksheir Rehabilitation Project

This study deals with administrative, economical and physical measures developed to solve one of the most important environmental problems of the recent years; pollution and drying out in wetlands, taking Lake Akshehir as the case study. The main thesis explored here is that the impacts of attempts at rural development on the success of wetland rehabilitation efforts are positive. The study is composed of three main parts. Having drawn the theoretical framework of the study in the first part, the second part provides a brief outline of physical, environmental, biological and economic situation of the Lake Akshehir and gives information about the sources its problems. In the third part, Lake Akshehir Rehabilitation Project, which has been developed to save the lake and

to initiate a rural development in the region is scrutinized. What is different in this project is that it produces a comprehensive model through integrating the findings of the previous studies and other data at hand with a social science perspective and brings solutions to each problem in a step by step basis. It is hoped that, the success of this approach will provide an insight for similar projects and initiatives in other parts of the globe.

Key Words: Sustainable development, wetland projects, rural development, environment.

GİRİŞ

İnsanlar kendi yaşam alanlarını ve üzerinde yaşadığı dünyayı kontrolleri altına alıp şekillendirme ve ona egemen olma duygusu içinde hareket etmektedirler. İnsanlık tarihinin başlangıcında insan-çevre ilişkileri sürekli bir ekolojik denge içinde bulunmaktayken, son yüzyıllarda bu düzen bozulmuş ve tamamen değişerek "İnsanlığın Ekolojik Sorunları" denen, hayatî derecede önemli ancak hâlâ çözülememiş evrensel sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu durum ise, çevre ve doğayı korumayı yüzyılımızın önemli bir ödevi hâine getirmiştir. Su kaynaklarının ve sulak alanların kirlenmesi ve kuruyarak yok olması da, son yıllarda insanların sadece rekreasyon ihtiyaçlarını değil, iktisadi hayatını da etkileyen önemli bir çevre sorunu hâline gelmiş durumdadır.

Bu çalışmada, sulak alanların azalıp yok olması karşısında alınabilecek idari, iktisadi ve fizikî tedbirler, Akşehir Gölü örneğinde incelenmektedir. Özellikle bu tedbir türleri arasında denge kurulması ve bu tedbirlerin birbirleriyle uyumlu ve birbirini destekler hale getirilmesi, bir başka deyişle, su ve arazi kullanım politikalarının Ramsar Sözleşmesince öngörülen akılcı kullanım kavramı ile uyumlu hale getirilmesi, sulak alan kurtarma projelerinin başarısında hayati öneme sahiptir. Bu bildiride üzerinde durulan temel tez de, "kırsal kalkınma adımlarının sulak alan kurtarma çalışmalarının başarısını pozitif yönde etkilediği"dir.

Sulak alanların kuruması ve kirlenmesi karşısında, idari otoriteler ve yerel halkın ilgisini çekmek ve yardımını sağlayabilmek için, sulak alanların özellikle o bölgenin iktisadi hayatı için öneminin iyi anlatılması ve sulak alanların korunup geliştirilmesinin kırsal kalkınma ile ilgisinin iyi kurulması gerekmektedir (Çevre Bakanlığı, 1999; DPT, 1998; Kuleli, 1995). Çünkü bu durumda sulak alanların korunması yerel halkın ve ilgili paydaşların sadece iyilik duygularının bir sonucu olmaktan çıkmakta, kendi gelecek planlarının ve iktisadi hesaplarının da bir gereği hâline gelmektedir (Kapoor, 2001).

Bu bildiri 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, bildirinin kavramsal çerçevesinin çizilmesine ayrılmıştır. İkinci bölüm, Akşehir Gölü'nün fiziki, çevresel, biyolojik ve iktisadi durumunu özetlemekte, sorunları kaynakları ve yansımalarıyla beraber ele almaktadır. Üçüncü bölümde ise, Akşehir Gölü'nü kirlenmekten ve kurumaktan kurtarma ve göl çevresinde bir kırsal kalkınma hamlesi başlatmayı hedefleyen Akşehir Gölü Rehabilitasyon projesi

incelenmektedir. Bu projeyi farklı kılan, daha önceki çalışmalarla elde edilen bulguları ve diğer verileri sosyal bilimlerin süzgecinden geçirip çözüm yollarını aşamalar hâlinde gösteren bütüncül bir model üretmesidir. Bu çalışmada benimsenen özgün ve alanın gerçeklerine uygun, ancak küresel literatür ve tecrübelerden kopmayan yaklaşımın elde edeceği başarının Türkiye'de ve dünyanın başka yerlerinde benzer proje ve girişimlere ilham kaynağı olması kuvvetle muhtemeldir.

1. Kavramsal Çerçeve

Bu bildiride konu edilen proje, iki ana tema üzerine inşa edilmektedir: Sürdürülebilir kalkınma ve sulak alan koruma.

a. Ekonomi-Çevre İkilemi ve Sürdürülebilir Kalkınma

Ekonomi-çevre ikilemi tartışması, çevre mücadelesinin başında ortaya çıkmıştır. Çevre korumanın ekonomiye ve kalkınmaya karşı olduğu imajı meydana getirilmiştir. Bütün bu ikilemde çevrecilere yatırımcılar "kalkınma hiç olmayacak mı?" sorusunu sormuşlardır. Ancak ekolojinin gerçekleri karşısında çevreyle barışık kalmanın da olacağı ortaya çıkmıştır. Çünkü, ekonomik gelişme ve kalkınma ile çevre koruma arasında bir karşıtlık değil, interaktif bir ilişki vardır. Buna göre, kalkınma için tabiattan hammadde almak zorunda olduğumuz için, çevrenin korunması kalkınmanın da garantisi durumundadır. Öte yandan, çevreyi korumak için de kalkınmaya ve teknolojiye ihtiyaç vardır. Sürdürülebilir kalkınma, esasında bir değişme sürecidir. Bu değişme sürecinde kaynakların kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi, teknolojik gelişmelerin yönünün seçilmesi ve kurumsal değişikliklerde; bu günün gereksinimleri, gelecek kuşakların temel gereksinimlerini karşılamalarına imkân verecek şekilde karşılanmasıdır. Bir başka deyişle, çevreyi koruma, hem kendimiz hem de gelecek nesiller için yapılmış ciddi bir yatırımdır.

Sürdürülebilir kalkınma, ilk olarak Norveç Başbakanı Gro Harlem Bruntland başkanlığında faaliyetlerini sürdüren "Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" [WCED]'nun raporunda (Bruntland, 1991) belirtilerek kullanılmaya başlanmıştır. Bu raporda; sürdürülebilir kalkınma kavramı, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçları tehlikeye sokulmaksızın, bugünkü nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma" olarak ifade edilmektedir. 1996 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı İstanbul'da Habitat II Zirvesi olarak yapılmıştır.

Konferansta, kamu kurumlarının yanında gönüllü kuruluşların da çevre kalkınma dengesini sağlamadaki rolü vurgulanmıştır.

b. Sulak Alanlar

Doğal veya yapay, sürekli veya mevsimsel, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu tüm su kütleleri sulak alan olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsama, göllerin yanında bataklıklar, sazlıklar, ve sulak çayırlar da girmektedir. Sahip olduğu biyolojik çeşitlilik nedeniyle dünyanın doğal zenginlik müzeleri olarak

kabul edilen sulak alanlar; doğal işlevleri ve ekonomik değerleriyle yeryüzünün en önemli ekosistemleridir. Sulak alanlar, yeraltı sularını besleyerek veya boşaltarak, taban suyunu dengeleyerek, sel sularını depolayarak, taşkınları kontrol ederek, kıyılarda deniz suyunun girişini önleyerek bölgenin su rejimini düzenlerler. Bulundukları yörede nem oranını yükselterek, başta yağış ve sıcaklık olmak üzere yerel iklim elemanları üzerinde olumlu etki yaparlar. Tortu ve zehirli maddeleri alıkoyarak ya da besin maddelerini (azot, fosfor gibi) kullanarak suyu temizlerler. Başta balıklar ve su kuşları olmak üzere gerek ekolojik değeri, gerekse ticari değeri yüksek, zengin bitki ve hayvan çeşitliliği ile birçok türün yaşamasına olanak sağlarlar. Aynı zamanda, yüksek bir ekonomik değere de sahiptirler. Balıkçılık, tarım ve hayvancılık, saz üretimi ve turizm olanaklarıyla bölge ve ülke ekonomisine önemli katkı sağlarlar (Erdem, 2004).

Tarihsel süreç incelendiğinde, ilk insan yerleşimleri ve medeniyetlerin deltalar, taşkın ovalar, göl ve akarsu kıyıları gibi sulak alanlarda yoğunlaştığını görmekteyiz. Ancak, 19. yüzyıldan itibaren, insanların sulak alanlara bakışı değişmiş, bulaşıcı hastalıkları önlemenin çözümünün bataklık ve diğer sulak alanları kurutmak olduğu varsayılmıştır. Sulak alanları kurutma çalışmaları, gelişen teknoloji ile birlikte yeni tarım alanları elde etme amacına yönelmiş, sazlık ve bataklıkların yanı sıra taşkın ovalarını ve gölleri de kapsayarak artarak devam etmiştir. Ancak sulak alanların kurutulması sonucu elde edilen arazilerin pek çoğundan istenilen tarımsal üretime erişilemediği gibi; bir kısım yerler de tuzlanma ve rüzgâr erozyonu gibi nedenlerle kısa zamanda verimsizleşmiştir. Ayrıca, yörenin su rejiminde meydana gelen bozulmalar ve iklimsel değişmelerin yanı sıra; birçok canlı türünün neslinin tehlikeye düşmesi ya da tamamen yok olması gibi telafisi mümkün olmayan sorunlar da ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin ardından sulak alanların önemi tüm dünyada anlaşılmaya başlamış, sivil toplum örgütleri ve diğer doğa koruma kuruluşlarının da etkisiyle pek çok ülkede sulak alanların korunması için bir dizi koruma önlemleri alınmaya başlanmış, ekolojik, sosyal ve ekonomik analizlere dayanan sulak alan koruma programları geliştirilmiştir. Bu çabaların uluslar arası alanda en gözde görülen sonucu, kısaca Ramsar Sözleşmesi olarak anılan *Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi*'nin 1971 yılında kabul edilmesidir. Günümüzde, toplam alanı 111.884. 289 hektar olan 1328 sulak alan, bu sözleşmenin koruması altındadır (Erdem, 2004).

Sulak alanlar bakımından bulunduğu coğrafyanın en önemli ülkelerinden birisi olan Türkiye'de de, 1980'li yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak sulak alanların korunması konusunda özellikle sivil toplum örgütlerinin çabaları yoğunlaşmış ve bu çabalar kamu kurumlarını da önlem almaya zorlamaya başlamıştır. Nitekim 1991 yılında Çevre Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte, Bakanlık bünyesinde bir sulak alanlar birimi oluşturulmuş, 1993 yılında Başbakanlık tarafından "Sulak Alanların Korunması Genelgesi" yayımlanmış

ve ilk kez sulak alanların korunması hükûmet politikası olarak kabul edilmiştir. 1994 yılında ise Türkiye Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olmuş ve akabinde uluslararası öneme sahip sulak alanlarından dokuzunu Ramsar Sözleşmesi'ne dâhil ettirmiştir. Ancak, politik, yasal ve kurumsal anlamda elde edilen tüm bu kazanımlara rağmen, Türkiye'deki sulak alanlar hala büyük tehlikelerle karşı karşıyadır ve sulak alan kayıpları devam etmektedir. Bunun başlıca nedeni, hala kamuoyunda sulak alanların öneminin yeterince bilinmemesi ve sulak alanların önemsenmemesi, su ve arazi kullanım plan ve programlarını geliştirenler arasında sulak alanların korunması fikrinin yeterince benimsenip kabul görmemesidir. Yine de, halen yürürlükte olan 2003-2008 Ulusal Sulak Alan Stratejisi kapsamında sulak alanların korunması ve akılcı kullanımı için yetersiz de olsa bazı çabalar devam etmektedir. Ancak, makro planda alınması gereken tedbirlerin alınması ve etkin bir sulak alan izleme ve geliştirme politikasının uygulanması yanında, mikro düzeyde de, kuruyan ya da çeşitli nedenlerle ekolojik karakteri bozulan sulak alanların restorasyonu ve rehabilitasyonu için eylem planları geliştirilip uygun alanlarda uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bu bildiride konu edilen Akşehir Gölü Rehabilitasyon Projesi de, bu tür kurtarma faaliyetleri için gerekli çerçeveyi özetlemektedir.

2. Akşehir Gölü: Özellikleri ve Sorunları

Akşehir Gölü, Akarçay havzasının ve göller bölgesinin uluslararası sulak alanlarından birisidir. İç Anadolu Bölgesi'nin güneybatısında yer alır. Konya ili Akşehir ve Tuzlukçu ilçeleri ile Afyon ili Sultandağı ilçesi sınırları için yer almaktadır. Göl, Kültür Bakanlığı Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 01.07.1992 tarihinde 1. Derecede Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Akşehir Gölü, ornitolojik önemi büyük olan göllerimizden biridir. Göl aynasını çevreleyen geniş sazlıklar, su kuşları için kuluçka alanı, beslenme yeri, sığınma, barınma ve toplanma mekânı olarak son derece uygun bir ortam oluşturmaktadır. Gölde, sonbahar ve kış başlarında ortalama 60-80 bin civarında kuş görülmekteyse de, hızlı su çekilmesinin bu canlıları olumsuz etkilediği gözlenmektedir.

Göl, Sultan Dağları'ndan inen mevsimlik ve sürekli akarsularla, göl çevresindeki akiferlerin yer altı suyu akımı ve göl alanına düşen yağışlarla beslenmektedir. Ayrıca, Akşehir ilçesinin sıvı atıkları birbirine bağlı üzerleri açık çökeltme havuzunda katı maddeleri tutulduktan sonra göle akmaktadır. Boşalımı ise, dışa akımı olmadığından göl yüzeyinden buharlaşma şeklinde ve sulama amacıyla alınan sularla olmaktadır. Akşehir Gölü'nün, çevresindeki genişçe bir bölge için önemli olmasının bir nedeni de, tarıma yaptığı mikro-klima katkısıdır **(Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Akşehir İlçe Müdürlüğü,** 2003**)**.

Bu katkı kendisini, iklimin ılımanlaşması, tarımsal verimin ve bitki çeşitliliğinin artması, ürün yetişme periyodunun uzaması, ikinci ürün yetiştirme şansının artması, dünyaca ünlü Akşehir kirazının kalite ve aromasını sağlaması,

ve orman ve bitki örtüsünün yoğunlaşmasına katkı sağlaması şeklinde kendini göstermektedir. Gölün ayrıca su ürünleri, kamış ve saz üretimi gibi çevresindeki geniş bir bölgeye doğrudan iktisadi katkıları da bulunmaktadır. 1995'e kadar Türkiye'nin beşinci büyük gölü durumunda olan Akşehir Gölü'ndeki balıkçılık faaliyetleri, 3000'den fazla ailenin temel geçim kaynağını oluşturmaktayken, gölün giderek küçülmesi ve su seviyesinin düşmesi, bu ailelerin geçim kaynaklarından birisinin yok olma tehlikesi anlamına gelmektedir.

Akşehir Gölü, şu anda çok önemli bir çevre felaketiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu felaketin iki önemli boyutu bulunmaktadır: Gölün küçülerek kurumaya yüz tutması ve kirlenmesi. Burada bahsedilen küçülme, hem boyutun küçülmesi hem de derinliğin azalması şeklinde gösterilmektedir. 15-20 yıl önce 355 kilometrekare alana sahip olan Akşehir Gölü, şu anda 60 km kareye kadar küçülmüş, derinliği ise 5 m'den 1-1,5 m'ye kadar inmiştir. Bu eğilimin devam etmesi, gölün tamamen kuruması anlamına gelecektir. Birkaç yıl öncesine kadar 100'ün üzerinde türde binlerce kuşa ev sahipliği yapan göl (Ertan, Kılıç ve Kasparek, 1992), suyunun kirlenmesi ve azalması nedeniyle eski güzelliğini kaybederken, birçok kuş türü artık bölgeye gelmez olmuştur. Daha önce gölden günde 40 ton balık çıkarıldığı hâlde, şu anda balıkların su yokluğu ve kireçlenme nedeniyle ölmüş oldukları gözlemlenmiştir (Çubuk, Akyürek ve Alp, 1995). Göl'ün çevresindeki sazlık ve kamışlık alanlar da hızla daralmaktadır (Mutlu, 2004). Bu faktörler, gölden geçimini sağlayan yaklaşık 3000'den fazla ailenin göç etmesine neden olmuştur.

Öte yandan, Akşehir Gölü değişik nedenlerle hızla kirlenmekte ve doğal güzelliğini ve kimyasal-biyolojik özelliklerini kaybetmektedir (Mutlu, 2004). Bu durumun gözle görülen 3 temel nedeni bulunmaktadır: Tarımsal gübre ve ilaçların kimyasal etkisi, Akşehir kentinin atıklarının temizlenmeden göle akıtılması ve gölün yakınlarında bulunan birkaç konserve meyve fabrikasının atıkları (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Akşehir İlçe Müdürlüğü, 2003), Akşehir Gölü'nü ve çevredeki doğal yaşam ile orta ve uzun dönemde yöredeki tüm beşerî ve iktisadi şartları negatife çevirme eğilimi taşıyan kuruma sorununun temelinde ise başka sulak alanlarda da kuruma nedenleri olarak görülen birtakım temel hususları görmek mümkündür. Bunları kısaca, baraj ve göletler, bilinçli kurutma, küresel ısınma, iklim değişimi ve tarımsal amaçlı aşırı su kullanımı olarak özetlemek mümkündür.

3. Akşehir Gölü Rehabilitasyon Projesi

Şüphesiz, Akşehir Gölü'nün ve dolayısıyla bölgede bulunan beşerî ve tabii çevrenin karşı karşıya bulunduğu kuruma ve kirlenme sorunlarını çözmek, gölün eski boyutlarına ve işlevlerine dönmesini sağlamak, daha sonra da bir mikro bölge kalkınması yöntemiyle gölün çevresini yeniden yapılandırmak için alınabilecek pek çok idari, iktisadi ve fizikî tedbirler vardır. Akşehir Gölü Rehabilitasyon Projesi (AGRP), bu tedbirleri uygulanabilir stratejilere ve daha sonra da mikro projelere dönüştüren bir model oluşturmaktadır. 2005 yılında

başlanan ve proje sahibi olarak Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği'nin öngörüldüğü bu projeye danışman olarak Kocaeli Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hamza Ateş ve Yrd. Doç. Dr. Muharrem Es ile Selçuk Üniversitesinden Öğr. Gör. Yılmaz Uzer atanmışlardır. Proje, şu anda finansman sorunu ve idari sahiplenme yetersizlikleri nedeniyle uygulama şansı bulamamışsa da, uygulanması hâlinde sadece Akşehir Gölü için değil, benzeri durumdaki sulak alanların kurtarılması ve kırsal kalkınmanın geliştirilmesi için bir model olma özelliğini sürdürmektedir. Projenin amaç ve hedefleri 5 ana başlıkta toplanmaktadır:

– Akşehir Gölü'nün kurumasını önlemek.

– Gölün kirlenmesini durdurmak.

– Göl havzasında ve göl merkezli bir "kırsal kalkınma ve gelişme" hamlesi başlatmak.

– Akşehir Gölü havzasında "su kullanımını sürdürülebilir ve rasyonel hâle getirmek".

– Göl havzasını yeniden dizayn ederek turistik ve rekreasyonel çekim merkezi hâline getirmek.

Bu amaç ve hedeflere ulaşmak için oluşturulan projede izlenen temel ilke ve yöntemler ise şöyle özetlenebilir:

– Bu proje sadece Akşehir Gölü'nün eski hâline getirilmesine değil, çevresindeki havza ile birlikte, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre yeniden örgütlenmesine yönelik bir projedir.

– Tarım, turizm ve çevre gibi sektörler arasında iş birliği sağlayarak bir mikro-bölge kalkınması başlatmayı amaçlamaktadır.

– Göl içinde ve çevresinde yapılacak faaliyetler için, yetkinin tek elde, toplanması hedeflenmektedir.

– Bu faaliyetlerde katılımcı bir yaklaşım ile, yerel yönetimler, merkezi hükûmet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların görev ve rol paylaşacakları bir yönetişim modeli oluşturulmaktadır.

– Bilgi temelli planlama ve uygulama, projenin her safhasında dikkate alınmaktadır. Bu çerçevede, göl çevresindeki beşerî, fizikî, doğal ve iktisadi kaynakların sağlıklı bir envanterinin çıkarılması, ihtiyaç analizi yapılması ve bölge şartlarına uygun olduğu test edilen stratejilerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

– Bütünsel yaklaşım terk edilmeden, tespit edilen her bir alt sisteme ait projeler oluşturulmaktadır. Her bir alt proje ile elde edilecek kazanımlar, üst projenin hedeflerine ulaşmak için gerekli adımları oluşturmaktadır. Proje başlangıcında tespit edilen alt projelere ek olarak, zaman içerisinde ve ihtiyaca göre yeni projelerin eklenmesi de mümkün olabilecektir. Ancak, yukarıda

belirtilen temel amaç ve hedeflerin, her bir alt projenin de çerçevesini çizmekte olduğu unutulmamalıdır.

Proje Çerçevesinde Geliştirilen Mikro Projeler, 5 Ana Grupta Toplanmaktadır

1. Yönetsel projeler.

2. Çevre, turizm, spor ve rekreasyon projeleri.

3. Kırsal kalkınma projeleri.

4. Su kaynaklarının verimli kullanımı.

5. Akşehir Gölü yönetim planının oluşturulması.

3.1. Yönetsel Projeler

Bilinçlendirme

Bu çerçevede önem verilmesi gereken ilk konu bilinçlenmedir. Dünya literatüründe koruma ve kullanma dengesini sağlayarak gelişmeyi tanımlayan "Sürdürülebilir Kalkınma" ilkesi ivme kazanırken ülkemizde kalkınmayı yalnızca iktisadi alanlardaki gelişmelere bağlayan, gelişmişliği mühendislik eserleriyle tanımlayan anlayış hala hüküm sürmektedir. Bu nedenle, Akşehir Gölü'nde uygulanacak bir rehabilitasyon projesinin ilk işlevi "uyandırma seferberliği" olarak da adlandırabileceğimiz bir bilinçlenme ve bilinçlendirme stratejisini oluşturmak olacaktır. Yöredeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin en üst düzey görevlilerinden başlayarak, çiftçilerden sanayicilere kadar toplumun tüm katmanlarını kapsayan, çocuk ve gençlerin eğitimlerine özel bir önem veren bir bilinçlendirme stratejisi ve bunu hayata geçirecek mikro projeler hayata geçirilecektir.

Özel Koruma Statüsü Sağlanması

Akşehir Gölü'nün ve çevresinin sahip olduğu biyo-çeşitliliğin ve tabii güzelliklerin korunması için kullanılabilecek önemli bir araç, göl için bir koruma statüsünün alınmasıdır. Bu doğrultuda atılabilecek en önemli adımlardan birisi, bölgenin "Özel Çevre Koruma Bölgesi" statüsüne alınması olacaktır. Ayrıca, gölün "Ramsar Alanı" olarak tescil edilmesi ve WWF tarafından başlatılan dünyadaki önemli göllerin koruma altına alındığı "Living Lakes" (Yaşayan Göller) projesine dâhil edilmesi, AGRP'nin önemli hedefleri arasındadır.

Göl Üzerindeki Hukuki Anlaşmazlıkların ve Sınır İhtilaflarının Çözülmesi

AGRP'nin önceliklerinden birisi de, göl sınırlarının kesin olarak çizilmesidir. Gölün sınırlarının son yıllarda sürekli değişmesi, göl ve çevresinde mülkiyet sorunlarının ve sınır ihtilaflarının oluşmasına yol açmaktadır. Göl çevresinde tarlaları olan yöre halkından bazıları, gölün küçülmesiyle kendilerine bedelsiz tarla açılmış olduğu zehabına kapılmakta, ve gölün kurumasını bir

sebepsiz zenginleşme imkânı olarak görebilmektedir. Ancak, gerek Kıyı Kanunu ve gerek diğer yürürlükteki mevzuat, kamusal bir varlık olan göl sulak alanını korumakta ve belirtilen eğilimlere imkân vermemektedir. Bu yüzden, proje çerçevesinde yapılacak düzenlemeler ile, kamusal alan olarak tescil edilen Akşehir Gölü'nün kesin sınırları çizilerek, sınır ihtilaflarına son verilmesi sağlanacaktır. **Göl kullanım esaslarının belirlenmesi ve göl üzerindeki tasarruf yetkisinin tek bir kuruma devri** Sadece gölün kendisinin değil, yakın çevresinin de, AGRP çerçevesi içinde farklı yatırım ve yapılanmalar için kullanılması gündeme gelebileceğinden, gölün çevresinde, eni uzmanlarca belirlenecek bir kuşağın da boşaltılması gerekecektir. Bu kuşak, hem göl eski hâline getirildikten sonra yapılacak çevre koruma ve kırsal kalkınma faaliyetleri için kullanılacak, hem de şu anda görülen göl mülkiyeti davalarına son verecek bir araç olacaktır. Diğer taraftan, gölün çekilen kısımlarından yararlanma esasları kurala bağlanacak ve tarımsal veya hayvancılık amaçlı geçici yararlanma müsaadesi sistemi getirilmesi imkânı araştırılacaktır. Gölde bir rehabilitasyon projesi yürütmek için merkezi veya yerel pek çok kamu kurumunun izni ve katılımı gerekmektedir. Ülkemizde kamu yönetiminin yavaş işlemesi ve bürokrasinin fazla olması da dikkate alındığında, Akşehir Gölü'nü kurumaktan kurtarmak, çevredeki ekonomik ve doğal canlılığın devamını ve gelişimini sağlamak, ve göl merkezli bir kırsal kalkınma hamlesi başlatabilmek için, üretilecek projelerin uygulanmasından daha çok bürokratik tıkanıklıkları çözmekle uğraşılacağı, haksız bir öngörü değildir. Bürokratik hantallık ve engellemeler, bir "öğrenilmiş acizlik" durumu yaratacak, bu işte gönüllü olanları bıktırıp vazgeçmeye itecektir. Bu nedenle, bu proje çerçevesinde yapılacak çalışmalar için bürokratik mekanizmaların basitleştirilmesi, ve farklı kurumların birbirinden bağımsız ve habersiz çalışmalarda bulunmalarının önlenmesi hayati önem taşımaktadır.

AGRP çerçevesinde yapılacak çalışmalarda bürokratik engelleme ve yavaşlığın önlenmesi için, proje çerçevesi ile sınırlı olmak üzere, Bakanlar Kurulu kararı ile, Akşehir Gölü ve göl havzasındaki idari tasarruf yetkisi tümüyle yerel bir kuruma devredilmelidir. Bu, son yıllarda Türk kamu yönetiminde temel bir amaç hâline gelen yerelleşme yolunda atılmış çok önemli bir adım olmakla kalmayacak, aynı zamanda, benzer projeler için de örnek teşkil edecektir.

Yerel Yönetişim: Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Kuruluşlar, Kamu Kurumları ve Yöre Halkının İş Birliği

AGRP, kurum ve bireyler bazında katılımcı bir doğaya sahip olup, merkezî ve yerel yönetimler ile sivil toplumun bir araya gelerek ortak bir soruna çözüm üretmelerini gerektiren "proje demokrasisi"ni esas almaktadır. Çünkü, öngörülen mikro projeler, maliyeti oldukça yüksek ve hiçbir kamu kurum ve kuruluşunun tek başına yapamayacağı kadar kapsamlı olup, birden fazla kamu kurumu ile sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve sosyal sorumluluğu ön planda tutan özel sektör kuruluşlarının iş birliğini

gerektirmektedir. Bu kurum ve kuruluşların bir entegre yönetim modeli çerçevesinde bir araya getirilmesi ve projenin hangi boyutu ve aşamasında ne gibi roller üstlenebileceklerinin belirlenmesi, bu projenin hayata geçirilmesinde hayati öneme sahiptir. Öte yandan, sadece sivil toplum ve kamu kurumlarının değil, doğrudan yöre halkının katılımı da projenin başarısı için önemlidir (Özdemir, 1998; Tekelioğlu, 2002). Çünkü gölü kurtaracak veya kirletecek olan da, bu projelerin uygulanmasında doğrudan etki altında kalacak olan da, yine bölge halkı olacaktır.

3.2. Çevre, Turizm, Spor ve Rekreasyon Projeleri

Çevre koruma, spor, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi, AGRP'nin öncelikli hedefleri arasında bulunmaktadır. Bu çerçevede yapılması düşünülen projelerin kapsamı çok geniştir. Örneğin, göle atık girişinin durdurulması ve atık suların tarımda değerlendirilmesi projesi, göl çevresinde tahsis edilecek geniş bir alan içerisinde kurulacak Gölbaşı Tatil Köyü oluşturulması projesi, 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yaptırma projesi, kuş gözlemevi kurulması, gölün doğal ortamının korunması projesi, Çevre Koruma ve Bilinçlendirme Eğitimi Projesi ve Akşehir Gölü Nasrettin Hoca Sahil Parkı Kentsel Tasarım ve Peyzaj Projesi, bunlardan en önemlileridir.

AGRP'de, özellikle göl çevresinde rekreasyon alanlarının düzenlenmesine ağırlık verilmektedir. Çünkü, sulak alanlar rekreasyon faaliyetleri için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Geleneksel olarak, su kenarlarında gerçekleştirilen en önemli rekreasyon faaliyeti, mesire ve piknik alanları düzenlenmesi ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir.

Ancak, insanların sadece kısa süreli dinlenme ihtiyaçlarını değil, spor yapma, uzun dönemli dinlenme ve kendini gerçekleştirme gibi farklı ihtiyaçlarını da karşılama, rekreasyon faaliyetlerinde temel amaç hâline gelmektedir. Bu durum, aslında rekreasyon faaliyetleri için eldeki imkânları artırmakta ve yapılacak faaliyetleri çeşitlendirmektedir (Yavuz ve Zığındere, 2000). Göl çevresinde yaygın olarak yapılabileceği düşünülen rekreasyon faaliyetleri kalabalık bir liste oluşturmaktadır. Örneğin; eğlence için oto sürme, eğlence için yürüyüş, balık avlama, doğada yürüyüş, sandal ve motorlu sandal gezintisi, spor aktivitelerini seyir, atçılık, gezinti ve doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemciliği, avcılık, doğal yaşam fotoğrafçılığı, piknik, kano gezintileri, yelken sporları, su kayağı ve hava yastıklı teknelerle gezi, geliştirilmiş kampçılık, bisiklet sürme, yüzme ve golf, bu tür etkinlikler arasındadır. Bu tür etkinliklerden önemli bir kısmı, göl çevresinde ayrılacak özel mekânlarda ve gölde yapılacak düzenlemelerle gerçekleştirilebilir görünmektedir. Gölün temizlenmesi, en azından belirli bölgelerin çamur ve balçıklarının tahliye edilerek derinleştirilmesi, göl tabanına ve kenarlarına kum dökülmesi gibi çabalar sonucu, Akşehir Gölü'nün bölge için önemli bir turistik cazibe merkezi hâline getirilmesi hedeflenmektedir.

3.3. Kırsal Kalkınma Projeleri

Göl çevresi başta olmak üzere, bölgenin ekonomik planlamasının yapılması, koruma çabalarında başarının önşartıdır. Tarımın yönlendirilmesi, bölge halkına alternatif geçim kaynaklarının gösterilmesi, balıkçılığın teşviki gibi önlemler, sadece iktisadi canlanmayı sağlamakla kalmayacak, gölün çevre korunmasını da garanti altına alacaktır. Bu nedenle, AGRP pek çok kırsal kalkınma projesini de içermektedir. Bunlardan birkaçı aşağıda özetlenmektedir.

Akşehir Gölü'nün Çevresini Tarımsal Gelişim Örnek Bölgesi Hâline Getirme Projesi

Proje için beş temel adım belirlenmiştir:

a. *Tohumculuk araştırma ve geliştirme merkezi kurulması*. Tohumculuk araştırma ve geliştirme merkezi, ülkemizde sadece GAP bölgesinde bulunmaktadır. Bu amaçla bir kısım hazine veya TİGEM arazilerinin kiralanması planlanmaktadır.

b. *Sürekli açık olacak bir tarım fuarı kurulması*. Bu fuarın önemli bir kısmı organik tarım için ayrılacaktır. Hatta sadece organik tarım fuarı olarak da kurulması da mümkündür.

c. Akşehir'de kurulacak merkez hâlinde organik tarım tanıtma ve pazarlama merkezinin kurulması.

d. *Eko/Agro Turizmi Destekleme*. Bu amaçla, yerel yönetimlerle iş birliği hâlinde yerel sanatlar, doğal yaşam ve organik tarımın uygulamalı olarak görüldüğü ve yaşatıldığı butik otel konseptine uygun evlerin kurulup faaliyete geçmesi sağlanacaktır.

e. *Organik tarımı geliştirmek amacıyla örnek organik tarım çiftlikleri kurulması ve bölgede organik tarımın geliştirilmesi için bir görsel etki (demonstration effect) yaratılması.* Bu çerçvede, organik tarım ürünleri satan stand, lokanta ve iş yerleri açılması ve organik tarım ürünlerinin pazarlanması teşvik edilecektir.

Akşehir Gölü Çevresini Atçılık Merkezi Hâline Getirme Projesi

Projenin temel adımları; göl kenarında bulunan hazine arazilerinden bir kısmının atçılık faaliyetlerinin geliştirilmesi için tahsis edilmesinin sağlanması, bu arazide at üretim ve yetiştirme tesislerinin kurulması, atçılık eğitiminin desteklenmesi göl çevresinde kurulacak olan rekreasyon alanında atçılık gösterileri ve sportif amaçlı at kiralama faaliyetlerinin başlatılmasıdır.

Su Ürünleri Üretimini Geliştirme Projesi

Bu proje çerçevesinde yapılacak temel faaliyetler, şöyle özetlenebilir: Akşehir Gölünde modern su ürünleri yetiştiricilik teknolojilerinin geliştirilmesi ve bu konuda özel sektöre önderlik yapılması, üreticilerin eğitiminin sağlanması, su ürünleri üretimini hedefleyen işletmelerin kurulması, bu

işletmelerin damızlık ve yavru balık ihtiyaçlarının karşılanması, tabiata verilen zararın azaltılması amacıyla bilinçli ve çevreye duyarlı balıkçıların yetiştirilmesi, ekonomik değeri yüksek olan su ürünleri ve alternatif balık türlerinin yetiştiriciliğinin (örneğin aynalı sazan, alabalık, turna, sudak, ot sazanı ve pekin ördeği) yaygınlaştırılması ve gölün balıklandırılması, su ürünleri konusunda muhafaza ve değerlendirme modellerinin geliştirip üreticiye yansıtılması, çeşitli eğitim faaliyetleri ile üreticilerin eğitilmelerinin sağlanması bilgi ve becerilerini arttırılması, su ürünleri istatistik faaliyetleri ve göl çevresinde balıkçı barınaklarının yapılması.

3.4. Su Kaynaklarının Verimli Kullanımına Yönelik Projeler

Projenin önemli bir unsuru da, kıt su kaynaklarının verimli kullanılmasına yönelik tedbirleri araştırıp uygulama için ilgili kurumlara baskı yapmaktır. Bu çerçevede; gölü besleyen kaynakların ıslahı, göl çevresindeki sulama tesislerinin projeyi yürütecek kuruma devredilmesi ve tarımsal amaçlı aşırı su çekiminin önlenmesi gibi tedbirler ele alınacaktır. Bu tedbirlerden iki tanesi, önemi dolayısıyla ön plana çıkmaktadır.

Gölün Suni Yöntemlerle Doldurulması

Akşehir Gölü'nün eski boyutlarına ulaşması içi, suni yöntemlerle gölün en az bir kez yeniden doldurulması gerekmektedir. Bu iş için en uygun görünen yöntem, gerekli kot hesaplaması ve ölçümü yapılarak Sakarya nehrinin bir kolunun doğal dengeyi bozmayacak şekilde Akşehir gölüne yönlendirilmesi, doluluk oranı sağlandıktan sonra geri akışına bırakılmasıdır. İlk bakışta maliyeti yüksek görünen böyle bir proje, AGRP'nin hedeflediği bölgesel kırsal kalkınma projesi ile birlikte düşünüldüğünde, daha makul bulunabilir. Çünkü, kurak ve sulu tarımın olmadığı Yunak ovasının bir kısmı da Sakarya Nehrinin Akşehir Gölünü doldurmak için yatağı değiştirilmiş veya taşınmış kolu aracılığıyla sulanması da sağlanmış olacaktır.

Havza Bazlı Su Yönetimine Geçiş

Su kaynağının korunması ve yararlı kullanımı doğrultusunda değerlendirilmesi, ancak bütünleşik bir yönetim mekanizması ile gerçekleştirilebilir. Bütünleşik havza yönetimi havzada olan tüm faaliyetleri dikkate alarak su kalitesini korumaya yöneliktir (Özgüven, 1971). Türkiye'de bazı büyük şehirlerin dışında havza bazında yönetim esasları mevcut değildir. Ancak bu şehirlerde dâhil su kaynakları korunamamaktadır. Ancak, son yıllarda kuraklık ve küresel ısınmanın kaygı verici düzeye gelmesi, tüm dünyada su krizinin çözümünde "bütünleşik su kaynakları yönetimi" ilkelerini ön plana çıkartmıştır **(ÖİK,** 2001**)**.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği de su politikalarını biçimlendirmiş ve Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe giren "Su Çerçeve Direktifi" (2000/60/EC) ile havza bazlı yönetim yaklaşımını benimsediğini ilan etmiştir. AGRP'nin sadece Akşehir Gölü merkezli dar bir teknik proje olarak değil, gölün su topladığı

havzanın bir bütün olarak düşünülüp su yönetiminin tarım, turizm ve çevre gibi diğer sektörlerle bütünleştirilmesini hedef alan bir stratejik proje olarak dizayn edilmesi ve göl çevresinde bir kırsal kalkınma modeli oluşturması, hem AB ile bu alanda uyumu sağlayarak bu kurumdan fon teminini kolaylaştıracak, hem de soruna bütüncül bir bakış açısı kazandıracaktır.

3.5. Akşehir Gölü Yönetim Planı Taslağı

Burada kısaca ele alınan proje ve çözüm önerilerinin, bütüncül bir model çerçevesinde ele alınması ve tarım, çevre koruma, fiziki etütler, ve idari tedbirler gibi değişik boyutlarıyla, ancak bir bütün olarak uygulanması hayati önem taşımaktadır (Ağcıoğlu ve Üstün, 2003). Çünkü bu boyutlar birbirinden bağımsız değil, tam tersine birbirini bütünleyen boyutlardır (Karaman, 1998; Çepel, 2003; Çevre Bakanlığı, 1999; Üstün, 2004). Resmin bütününü dikkate almadan karelerle oynamak, hem zaman hem de maddi imkân israfı olacaktır. Örneğin, bölgede tarımsal bir yeniden yapılanma ve üretim yöntemleriyle üretilen ürün çeşitlerinde bir değişme olmaksızın, gölün suni yöntemlerle doldurulması, ancak kısmi bir rahatlama sağlayacak, birkaç yıl sonra göl suları tekrar azalmaya başlayacak ve tekrar başa dönülmek zorunda kalınacaktır. Şayet kirlilik eğilimi önlenemezse, gölün su seviyesinin eski hâline gelmesi de işe yaramayacak, çünkü gölün suları artık kullanılamaz hale gelmiş olacaktır. Akşehir Gölü Yönetim Planı göldeki rehabilitasyon çalışmaları için, çoğu daha önce bilinen ve önerilen çözüm çabalarını anlamlı bir sıraya koyan, onları uygulanabilir projeler hâline getiren ve resmin bütününü gözden kaçırmadan, kareler arasındaki ilişkiyi kuran bir proje yönetim modeli çabası olarak değerlendirilmelidir. Proje çerçevesinde oluşturulacak Akşehir Gölü Yönetim Planı ve Proje'nin değişik aşamalarında yapılması gereken faaliyetlere örnekler, aşağıda ve ekte yer almaktadır.

Akşehir Gölü Rehabilitasyon Projesi Uygulama Aşamaları

Birinci Aşama: Başlangıç

a. Proje Paydaş Katılımını Sağlama: Her bir aktörle, projenin temel ilke ve yöntemleri ile, yapabilecekleri katkılar konusunda birbirinden habersiz olarak ve ayrı ayrı görüşülür.

Muhtemel Paydaşlarımız

Bakanlar Kurulu: Göldeki yetki sorununun çözülmesi, havzanın özel kırsal kalkınma alanı ilan edilmesi.

Tarım Bakanlığı: Organik tarım, damlama sulama ve tarım fuarı konuları.

Çevre Bakanlığı: Göle koruma statüsü.

Avrupa Birliği, TÜBİTAK, DPT: Fon, maddi kaynak ve teknik destek için.

İl Özel İdaresi: Hemen her kısımda maddi ve teknik yardım.

İller Bankası: Akşehir'e arıtma tesisi yapımı, atık suların tarıma kazandırılması, ve damlama sulama projesinde.

Üniversiteler: Proje çerçevesinde çeşitli araştırmalar.

Belediyeler: Maddi ve teknik imkânlarının kullanımı, halkın bilinçlendirilmesi ve katılımın sağlanması, kendi sınırları içindeki projelere destek sağlanması

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Agro-Turizm, Organik Tarım Fuarı

Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Sanayi ve Ticaret Odası: Teknik destek.

Sivil Toplum Kuruluşları: Çevre ile ilgili STK'lar, Doğa ile ilgili STK'lar, Yerel STK'lar, Uluslar arası STK'lar, bilinçlendirme, gönüllü çalışma ve projenin duyurulması **Yerel Halk.** Mikro projelere finansman ve başlatılan projeleri sürdürme **Basın**. Faaliyetlerin duyurulması ve bilinçlendirme

b. Finansman Komitesi Oluşturma: [Uluslararası STK'lar (örneğin, Bird Life International ve World Wildlife Foundation), Çevre ve Orman Bakanlığı, Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği, çevredeki belediye ve muhtarlıklar, Konya İl Özel İdaresi, Konya ve Afyonkarahisar Valilikleri, ve yapılacak projenin içeriğine göre her defasında değişecek diğer ulusal ve uluslar arası sivil toplum kuruluşları vb.]

c. Denetleme Komitesi Oluşturma;

İlk aşama: Denetleme Komitesi Oluşturma[Sivil Toplum Kuruluşları, WWF-Türkiye, Üniversiteler, Çevre ve Orman Bakanlığı, İlgili Odalar, Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği, Belediyeler, Yerel Halk vb.]

İkinci Aşama: Plan Yapma [Sırasıyla; Aktör Grupları Bir araya Getirilerek Ortak Bir Kavramsal Çerçeve Oluşturulması, Vizyon Geliştirme, Beklentilerin Alınması, Çözümler Üretilmesi ve Eylem Planlarının Hazırlanması vb.]

Üçüncü Aşama: Karar Verme [Tüm aktörler bir araya getirilerek Akşehir Gölü'nün sorunları konusunda ortak bir karara varılır. Ana karar. "Akşehir Gölü Korunmalı ve Çevresi Geliştirilmelidir."]

Dördüncü Aşama: Eylem Planları Oluşturma

– ***Fizikî Planlar*** [Kuş gözlem yeri planı, Akşehir Gölü Planı, Ulaşım Planı, Tarım Alanları Planı, Kırsal Yerleşim Planı, Doğal Örtüsü Korunacak Alan Planı, Kentsel Yerleşimler Planı vb.]

– ***Sosyal Planlar*** [Çiftçilerin eğitilmesi, Uzmanların yetiştirilmesi, Karar vericilerin bilgilendirilmesi, Yerel Halkın Bilinçlendirilmesi, Çevre Eğitimi, Yatırımcıların Bilinçlendirilmesi, Alternatif Ekonomik İşlerin veya Alanların Geliştirilmesi (Turizm, Doğal Tarım, Balıkçılık, Arıcılık) vb.]

– ***Öncelikli Uygulama Alanları*** [Kuş Gözlem Alanı Koruma Planı, Ekolojik Tarım Fuar Alanı Planı, Rekreasyon Alanları, Turistik Alan, Ekolojik Tarım Alanları, Yerleşim Alanları vb.]

SONUÇ

Türkiye gibi, idari yapının bürokratik hantallık ve karmaşadan kurtulamadığı ülkelerde, çevre koruma gibi karmaşık birden çok aktörün ilgi alanına giren konularda proje üretip icra etmek, büyük bir çaba, özveri ve sabır gerektirmektedir. Çünkü, yönetsel yapıdaki hâlihazır karmaşa, proje kapsamındaki hemen her konuda çarpıcı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Araştırma, denetim, uygulama gibi görevlerin birden fazla kuruluşun sorumluluğu altında olması, kuruluşların çakışan sorumluluk alanlarını kıskançlıkla korumaları ve koordinasyon eksikliği, görevlerin istenen düzeyde yerine getirilememesine ve kaynak israfına neden olmaktadır.

Bu sorunun çözümü için tam yetkili, düzenleme yapma, karar alma, uygulama ve denetleme yapma yetkilerine haiz bir kamusal otoritenin oluşturulması gerekmektedir. AGRP örneğinde bu yönde yaşanan olumlu bir gelişme, 27.12.2002 tarihinde Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği'nin kurulmasıdır. Göl çevresinde bulunan yerel yönetimlerin iş birliğiyle oluşturulan bu kurumun, göl üzerinde hak ve yetkilere sahip ve kurum ve kuruluşlarının yetkilerinin bir kısmının devredilmesi ve mali yapısının görevleriyle orantılı olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Akşehir Gölü ile çevresinin rehabilitasyonu gibi çok büyük ve kapsamlı bir görevin yanı sıra, bu tür kuruluşların bölgesel bir kalkınma ajansı işlevini de görebileceği unutulmamalıdır. Akşehir Gölü'nün çevresinde veya civarda bulunan yerleşim yerlerinden başlayarak çevredeki geniş bir alanda yerel bir kalkınma hamlesinin ilk adımları da göl rehabilitasyonu tamamlandıktan sonra başlanacak olan düzenleme ve yeniden yapılanma çabalarıyla atılabileceği düşünülmektedir. Bu iş için gerekli koordinasyon ve yönetişim, AGRP ile sağlanacaktır.

Bölgedeki doğal kaynakların yönetimi ve zamanla bunun bir çevreye duyarlı kırsal ve bölgesel kalkınma hamlesi gibi örnek bir oluşuma dönüşmesi için uygun yönetsel yapının araştırılarak uygulanması gerekmektedir. Bu bakımdan, yukarıda anlatılan farklı kurumların bir araya getirilmesi stratejisi önem kazanmaktadır. Bu oluşum içerisinde görev alacak kuruluşların görevleri ve çalışma alanları gibi idari, mali ve teknik sorumluluklar da netlikle belirlenmeli; sistem içinde yer alacak kuruluşların verimli ve hızlı çalışabilir bir şekilde yapılanması sağlanmalıdır.

AGRP'nin oluşturulma ve ilk uygulama aşamalarında ortaya çıkan diğer sonuçlar şöyle özetlenebilir:

– Sulak alan projeleri, sadece ilgili sulak alanın eski hâline getirilmesine yönelik değil, çevresindeki havza ile birlikte, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre yeniden örgütlenmesine yönelik olarak dizayn edilmelidir.

– Projelerin sadece oluşturulmalarında değil, tüm aşamalarında yerel yönetimler, merkezi hükûmet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlarının görev ve rol paylaşacakları bir yönetişim modelinin oluşturulması gerekmektedir. Bu da, çoğulcu sistemde birbirlerine zıt çıkarları bağdaştırmayı amaçlayan, katılımcı, ve sivil bilinçlenmeyi esas alan bir yaklaşımın benimsenmesi ile mümkün olur. Öte yandan, farklı çıkar gruplarını bir araya getirmek için oluşan rantın nasıl paylaşılacağının açık ve saydam bir biçimde belirlenmesi ile, bu projeden yararlanacak yöre halkının projenin finansmanına katkıda bulunması, temel ilkeler olarak ortaya konmalıdır.

– Doğal kaynakları esas alan, her bir kaynağın etkileşim alanıyla birlikte korumakullanma dengesini sağlayacak havza bazındaki bölge planları ile gerçekleştirilebileceği görüşüne dayanan bir planlama uygulanması gerekmektedir. Bu da, mevcut sektörel "parçacı" gelişme uygulamaların terk edilerek çevre yönetimine ilişkin daha kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi demektir.

– Bütünsel yaklaşım terk edilmeden tespit edilen her bir alt sisteme ait projelerin tesis edilmesi ve bu projeler ile elde edilecek kazanımların, üst projenin hedeflerine ulaşmak için gerekli adımları oluşturması esas olmalıdır.

– "Bilgi temelli planlama ve uygulama"nın, projenin her safhasında dikkate alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, sulak alanların çevresindeki beşerî, tabii ve iktisadi kaynakların sağlıklı bir envanterinin çıkarılması, ihtiyaç analizi yapılması ve bölge şartlarına uygun olduğu test edilen stratejilerin hayata geçirilmesi önemlidir.

– Yöntem olarak, planlama ile uygulamanın birbirini takip etmesi esas alınmalıdır. Bu da, yalnızca yeterli plan hazırlamak değil, onun politikasını da kurmayı gerektirir. Ayrıca, oluşturulacak politikaların; disiplinler arası bir eşgüdüm sonucu üretilmesine dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

Ağcıoğlu, B. ve Üstün, B., (2003), "Küçükçekmece Havzası'nda Çevre Yönetim Modeli'nin Kurulması", **Küçükçekmece ve Yakın Çevresi Teknik Kongresi, "Deprem ve Planlama"**, 56-61.

Bruntland, G. H., (1991), **Ortak Geleceğimiz**, Ankara: TÇSV.

Çepel, N., (2003), **Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri**, Ankara.

Çevre Bakanlığı, (1999), **Ulusal Çevre ve Kalkınma Durum Raporu**, Ankara: ÇB.

Çubuk, H.-Akyürek, M. ve Alp, A., (1995), **Akşehir Gölü İnceleme Raporu (Balık Ölümleri)**, Ankara: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı.

DPT, (1998), **Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara: DPT.

Erdem, O., (2002), Sulak Alanlar, Önemi, Temel Sorunları, Türkiye'nin Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanları, **www.kad.org. tr/bilgiyazi/sulakalanlar.pdf**

Ertan, A.-Kılıç, A.-Kasparek, M., (1992), **Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları**, İstanbul: DHKB.

Kapoor, I., (2001), "Towards a Participatory Environmental Management", **Journal of Environmental Management**, 63, 269-279.

Karaman, Toprak Zerrin (1998), **Çevre Yönetimi ve Politikası**, İzmir.

Kuleli, S. (1995), "Su Kaynaklarının Yönetimi", **Yeni Türkiye Çevre Özel Sayısı**, 1 (5), 461-464.

Mutlu, A., (2004), "Göller Bölgesi'nde Ekolojik Sorunlar", **Kırsal Çevre Yıllığı 2004**, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu, (ÖİK), (2001), **Su Havzaları, Kullanımı ve Yönetimi**, Ankara: DPT.

Özdemir, Ş., (1998), **Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık**, Ankara.

Özgüven, H., (1971), **Havza Islahı**, Ankara: Tarım Bakanlığı.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Akşehir İlçe Müdürlüğü, (2003), **Akşehir Gölü (Sorun ve Çözüm Önerileri)**, Mart, Yayınlanmamış Rapor, Akşehir.

Tekelioğlu, N., (2002), **Akşehir Gölünün Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Akşehir Belediyesi 3. Akşehir Üniversiteler Kış Şenliği'nde Sunulan Bildiri, Akşehir.

Üstün, B. vd., (2004), **Çevre Yönetim Modeli**, İstanbul: TÜBİTAK.

Yavuz, E. ve Ziğindere, Y. Ö. (2000), "Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3(4).

EK: Akşehir Gölü Yönetim Planı Özet Şeması

Başlangıç Aşaması (Aktörler ve İlgililer Tanımlanır)

Merkezi Yönetim Kuruluşları

Odalar ve Basın Kuruluşları

STK'lar, Yerel Yönetimler,

Yerel Yönetim Birlikleri

İl Özel İdaresi ve Kalkınma Ajansı,

Valilik ve Kaymakamlık

Plan Yapma Aşaması

– Her Aktörle Görüşme

– Gruplarla Görüşme

– Aktörlerin Bir Araya Getirilmesi
– Vizyon Geliştirme
– Beklentilerin Alınması
– Çözümler Üretilmesi
– Eylem Planlarının Hazırlanması

Eylem Planları Aşaması

• **Fiziksel Planlar**

– Kuş Gözlem Yeri Planı
– Göl Planı
– Ulaşım Planı
– Tarımsal Alanlar Planı
– Kırsal Alan Planı
– Doğal Örtüsü Korunacak Alanlar Planı
– Kentsel Yerleşim Planı
– Göle Su Girişinin Sağlanması için Gerekli Planlar vb.

• **Sosyal Planlar**

– Çiftçilerin Eğitimi
– Uzmanların Yetiştirilmesi
– Karar Vericilerin Bilgilendirilmesi
– Yerel Halkın Bilgilendirilmesi
– Çevre ve Ekoloji Eğitimi
– Yatırımcıların Bilinçlendirilmesi
– Alternatif Ekonomik Işlerin veya Alanların Geliştirilmesi vb.

Öncelikli Uygulama Alanları

– Kuş Gözlem Alanı Koruma Planı
– Fuar Planı Projesi
– Rekreasyon Alanları
– Turistik Alan
– Ekolojik Tarım Alanları
– Yerleşim Alanları
– Alana Yatırım Yapılacaklara Bilgi Verilmesi
(Yazışma, Görüşme, Görsel Malzeme)

Finasman Komitesi

– Uluslararası STK'lar

– Ulusal STK'lar
– Çevre ve Orman Bakanlığı
– Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği
– İl Özel İdaresi
– DPT (AB Fonları)
– Yerel Halk
– Gönüllü Finansörler

Denetleme Komitesi

– Konya Kültür ve Tabiatı Koruma Kurulu
– WWF-TR
– Üniversiteler
– STK'lar
– İlgili Odalar
– İl Özel İdaresi
– Akşehir Gölü Çevre Koruma Birliği